

Poznání lidské bytosti podle těla, duše a ducha

Druhá přednáška

Dornach, 5. srpna 1922

GA 347

Rudolf Steiner

O životním těle člověka - mozek a myšlení. Čím je člověk myslící bytostí? Výživa mlékem. Osličí mléko. Mateřské mléko. Umrtnování a opětné ožívování potravin. Bílé krvinky a mozkové buňky. Upadání do mdlob a blednička. Vědomí a jeho závislost na přesném poměru mezi bílými a červenými krvinkami. Činnost mozku během stavu spánku. Bezvědomí ve spánku. Myšlenková činnost během spánku. Proces dýchání a činnost mozku. Vnímání snů. Myšlenková činnost mozku za dne.

Nuže pánové, budu musít také dnes pokračovat v tom, co jsme prohodili, z toho důvodu, ta věc se může pochopit zcela dobře jen tehdy, když se do ní proniká vždy dále.

U člověka záleží tedy na tom, jak jste viděli, že bere svou potravu jednak ze zemské říše - tím se živí - a že obstarává z toho, co Zemi obklopuje, tedy ze vzdušné říše, své dýchání. Tím teprve vlastně žije. Tím je teprve s to stát se také cítící, jak jsme viděli, tím se stává myslící bytostí a teprve právě tím se stává vlastně úplným člověkem.

Člověk se tedy musí vyživovat, člověk musí moci dýchat, tím se stává bytostí cítící, a musí umět brát síly z vesmíru, aby se tím stal bytostí myslící. Myslí bytostí se právě tak nestává sám od sebe, jako nemůže sám ze sebe mluvit. Člověk nemůže myslit sám sebe, právě tak jako nemůže sebe sama jíst.

Povšimněme si jednou blíže, jak se tyto věci vlastně dějí. Začněme nejprve tím, že si ujasníme, jak vlastně probíhá tento děj, když přijímáme potraviny, máme je jaksi v umrtném, mrtvém stavu ve svém střevním organismu, a jak jsou opět potom ožívovány lymfatickými žlázami a lymfou jsou převáděny do krve, krev se dýcháním obnovuje. Krev, respektive síla krve, náraz dechu, stoupá potom míchou do mozku a spojuje se tam s tím, co je mozkovou činností.

Stačí jen pozorovat, jak se dítě živí jiným způsobem, než člověk dospělý, potom z toho budete moci velmi mnoho poznat pro celé poznání člověka. Dítě musí, jak víte, pít v nejranější době života mnoho mléka. Nejprve se živí výlučně mlékem. Co to vlastně znamená, že se dítě živí výlučně mlékem? To si můžeme představit, když si ujasníme, z čeho se vlastně mléko skládá.

Mléko se skládá - na to se obvykle nepomýšlí - z 84 % z vody. Tedy pijeme-li jako děti mléko, pijeme tím vlastně 84% vody a jen těch posledních 16% je něco jiného. Z těchto zbývajících 16% jsou jen 4% bílkoviny, 6% tvoří v mléku tuk a potom jsou zde ještě některé zbývající jiné látky, sůl, atd. Ale to je v podstatě to, co dítě s mlékem přijímá. Přijímá vlastně hlavně vodu.

Řekl jsem vám, že se člověk vůbec skládá především z tekutiny. Dítě musí tuto tekutinu stále rozmnožovat. Musí přece růst a proto potřebuje velmi mnoho vody, přijímá tuto vodu s mlékem.

Můžete nyní říci: Potom by to tedy bylo stejné, kdybychom dítěti podávali jen těch 16% potravy a jinak mu dávali pít vodu.

Hled'te, na to ale lidské tělo není zařizeno. To, co dostáváme s mlékem, nyní jen šestnáct obyčejných procent bílkovin a tuku atd., nýbrž to vše, bílkovina a tuk, to je v mléce rozpuštěno, rozpuštěno ve vodě, když se to podává dítěti jako mléko.

Je to tedy již tak, že když dítě pije mléko, dostává látky, které potřebuje, v rozpustném stavu. A to je něco jiného, než kdyby tělo musilo teprve konat tu práci, která se děje v rozpouštění.

Vzpomenete-li si, co jsem až dosud řekl o výživě, potom si řeknete: Potravu, kterou přijímáme ústy, musíme přece nejprve rozpustit. Máme vlastně od přírody jen dovolení dostávat do úst pevné látky potravin, potom je rozpouštíme svou vlastní tekutinou. Další části těla, žaludek, střeva atd., mohou vůbec teprve potřebovat to, co je rozpuštěno.

Dítě si musí teprve vy dobýt tuto schopnost, rozpouštět, tu musí teprve obdržet. Nemůže to již od začátku samo obstarávat. Je mu to tedy dříve rozpuštěno. To můžete nejlépe poznat z toho, že dítě, když je živeno příliš nějakou umělou výživou, která je složená, toto ihned pocítí. Nyní byste mohli říci: Kdybych tedy by snad schopen zhotovovat umělé mléko, kdybych tedy mohl těch 16 %, které jsou ve vodě jako bílkovina, tuk atd., složit s vodou tak, že by to zevně bylo podobné mléku, bylo by to jakési mléko, které by potom bylo pro dítě právě tak dobré jako mléko, které musí dostávat.

Hled'te, tak tomu právě není. Dítě by zdravotně chátralo, kdyby dostávalo takové umělé mléko. A jelikož lidé dovedou vyrábět jen podle potřeby, musí se také upustit od výroby takového mléka. To by byl zhoubný prostředek pro lidstvo. Neboť kdo pouze může obstarat toto rozpouštění, které zde má dítě zapotřebí?

To může opět jen život sám. Z nouze by to dovedla zvířata, ale ani ne všechna zvířata. Ale pro nejranější dobu, kdy je dítě odkázáno protože ještě nedovede samo správně rozpouštět odkázáno na to, aby dostávalo tyto živiny, bílkovinu a tuk, již správným způsobem rozpuštěné, může být dítě vlastně správně živeno jenom lidským mlékem samým. A z ostatních druhů mléka je nejpodobnější lidskému mléku mléko oslí, a můžeme proto, není-li nějak možnost vůbec živit dítě kojením matkou nebo kojením jiné ženy, může se to nejlépe učinit ještě mlékem oslím. Je to sice velmi podivné, ale skutečně je oslí mléko nejpodobnější mléku lidskému, takže tedy, nedá-li se obstarat kojení lidské, mohlo by být z nouze kojení nahrazeno tím, že se udržuje oslí stáj a oslice a tímto způsobem je zaopatřeno dítě mlékem.

To je ale samozřejmě jen něco, co říkám jako hypotézu, abyste viděli, jak věci v přírodě spolu souvisí.

Když nyní například srovnáte mléko - řekněme - se slepičím vejcem jako potravou, tak dostanete, že slepičí vejce obsahuje asi 14% bílkoviny, tedy daleko více, vlastně čtyřnásobek toho, co obsahuje mléko. Začneme-li dávat dítěti takovou výživu, která obsahuje více bílkoviny, potom musí dítě již dostat do sebe tuto sílu rozpouštění. Musí již samo umět rozpouštět. Z toho vidíte, jak je nutné, aby dítě dostávalo tekutou výživu. Ale jakou tekutou výživu. Tekutou výživu, která již prošla životem, a pokud možno ještě - dítě je přece přikládáno k matčinu prsu - pokud možno ještě žije.

U dítěte lze docela zřetelně pozorovat, že když dítě pije mléko a mléko jde ústy a jícnem až do žaludku - zde je teprve v lidském těle usmrcováno - že potom může být opět ve střevech ožívováno. Takže to na dítěti bezprostředně vidíme, že život musí být nejprve umrtvován a protože je ten život ještě málo změněn, má dítě zapotřebí k opětovnému oživení méně síly, když pije mléko, než když požívá něco jiného. Vidíte tedy, jak blízko stojí člověk životu.

Z toho vidíte ještě něco jiného. Když nyní skutečně správně myslíme, na co pak zde vlastně přijdeme? Začněte nyní právě na tomto bodu zcela správně myslit. Když si řekneme, že tedy dítě musí přijímat oživenou potravu, kterou může samo umrtvovat a znovu oživovat, a když potom řekneme, že se člověk skládá z největší části z tekutiny - smíme zde snad říci, že se člověk skládá z vody, z té vody, kterou nacházíme venku v přírodě, v neživé přírodě? Potom by musila přece tato voda, kterou nacházíme v neživé přírodě, moci u dítěte pracovat právě tak jak pracuje ve velkém člověku, který si již shromáždil více životních sil!

Z toho ale vidíte, že to, co v sobě nosíme jako svých téměř 90% vody, není obyčejnou vodou neživou, nýbrž že je to voda oživená. Tedy je to něco jiného, co člověk v sobě nosí jako vodu. Nosí v sobě vodu oživenou. A tato oživená voda, to je tedy voda, jak ji máme venku v neživé přírodě, proniknutá tím, co prostupuje celý svět jako život, jen se to v neživé vodě právě tak neuplatňuje, jako se lidské myšlení neuplatňuje v mrtvole. Když tedy řeknete: Voda - tu mám vodu v potoce a mám vodu v lidském těle, tak to můžete učinit pochopitelným právě tak, jako když řeknete: zde mám mrtvolu a zde mám živého člověka, voda v potoce je mrtvolou té vody, která je v lidském těle.

Proto říkáme: Člověk má v sobě životní tělo, člověk nemá v sobě jen to, co je mrtvé, toto fyzické, nýbrž má v sobě také tělo životní. To je to, co je skutečně dáno správným myšlením: Člověk má v sobě toto životní tělo.

A jak to nyní dále působí v člověku, to si můžeme ujasnit, když pozorujeme člověka skutečně v souvislosti s přírodou. Zde si ale musíme vlastně postavit před oči, že nejprve pohlédneme ven do přírody, a potom pohlédneme do člověka.

Když pohlédneme ven do přírody, potom nacházíme přibližně všude části, z nichž se člověk skládá, jenom že člověk tyto části přírody zpracovává svým způsobem.

Pojďme tedy, abychom to pochopili, k těm úplně nejmenším zvířátkům. Zpozorujete přitom již, když mluvím, jak jsem u člověka podobně již mluvil o tom, co v něm je, jak musím nyní mluvit o nejmenší a o nejnižší živé bytosti venku v přírodě. Zde ve vodě existují, v mořské vodě zcela malé zvířecí bytůstky. Tyto malé zvířecí bytůstky, to jsou vlastně jen malé slizovité chuchvalečky, většinou tak malé, že se mohou vidět jen silnou lupou. Kreslím je nyní samozřejmě zvětšené (kresba). Tyto malé slizovité chuchvalečky, ty plavou ve vodě, která je obklopuje, v tekutině.

Kdyby tu nyní nebylo dále nic než takový slizovitý chuchvaleček a kolem dokola voda, tak by zůstal tento slizovitý chuchvaleček v klidu. Ale když tu - řekneme - připluje nějaké malé zrníčko nějaké látky, například takovéto malinkaté (kresba), potom rozšíří toto zvířátko, aniž je zde něco jiného, svůj sliz tak daleko, že je nyní toto zrníčko v jeho slizu. A musí samozřejmě tento sliz rozšířit tím, že se tady odtud stáhne tedy z toho místa, kde bylo předtím. Tím se toto zrníčko nebo chuchvaleček pohybuje.

Máme tedy tím, že tato malá bytůstka, tento malý živý sliz obklopuje svým vlastním slizem zrníčko - tím máme tuto bytůstku v pohybu. Ale toto zrníčko, to se nyní uvnitř rozpouští. Rozpouští se a zvířátko toto zrníčko sežralo.

Nyní může ale takové zvířátko také sežrat více takových zrníček. Pomyslete, zde bylo toto zvířátko, tu nějaké zrníčko, tu také nějaké zrníčko a tu a tu také nějaké zrníčko (kresba), potom vystrkuje to zvířátko sem svá tykadla, sem, tam a tam, a kde je nejvíc vystrčilo, kde bylo tedy zrníčko největší, tu se potom zvířátko za ním přitahuje a táhne ostatní zrníčka sebou. Takže se toto zvířátko tedy pohybuje tím způsobem, že se současně živí.

Když vám popisuji, jak takové malé slizovité chuchvalečky tu v moři plavou sem a tam a současně se živí, potom si vzpomenete, jak jsem vám popsal v člověku tak zvané bílé krvinky. Ty jsou v člověku zcela totéž. V lidské krvi plavou také taková malá zvířátka a živí se a pohybují se takovýmto způsobem. Dospíváme tím k pochopení, co zde vlastně v lidské krvi plave sem a tam, když se podíváme na to, co zde venku plave v moři za taková malá zvířátka. To nosíme tedy v sobě.

Poté, co jsme si nyní připomněli, jak máme vlastně v jistém smyslu takové živé bytosti, které jsou rozšířeny venku v přírodě, plavoucí sem a tam v naší krvi, chceme si jednou ujasnit, jak je vytvořena naše nervová soustava, zejména náš mozek.

Náš mozek, ten se skládá také z nejmenších částek. Když vám tyto nejmenší částky nakreslím, tak jsou takové, že představují také cosi jako chuchvalcovitý, hustý sliz. Z tohoto slizu vycházejí takové paprsky (kresba), které jsou z téže látky jako ten sliz. Hleďte, zde je taková jedna buňka, jak se tomu říká, z mozku, ta má sousední buňku, ta vystrkuje zde své nožičky nebo ručičky, a ty se zde dotýkají druhých. Zde je třetí taková buňka, ta vystrkuje zde své nožičky, tedy se zde dotýká. Mohou se stát velmi dlouhými. Četné jdou skoro skrz polovinu těla. Zde sousedí opět jedna buňka. Když prohlédneme mikroskopem svůj mozek, tak působí naprosto tak, že se skládá z takových tečiček, kde se ta slizovitá masa více hromadí. A pak jdeme k nejbližší tečičce. Ty se vždy znovu vzájemně proplétají, pronikají. Kdybyste si představili hustý les se silnými korunami stromů, které by měly vybíhající větve, jež by se navzájem dotýkaly, tak byste měly představu, jak se jeví mozek pod mikroskopem, pod lupou. Nyní můžete říci: Tak má tedy člověk tyto bílé krvinky v krvi. To on nám popsal. A to, co je popsáno jako mozek, to je přece zcela podobné, zde se usazují samá taková tělíska, jako jsou v krvi.

Kdybych totiž udělal to, že bych mohl nějakému člověku, aniž bych ho přitom usmrtil, vzít všechny bílé krvinky a mohl bych je nyní vložit do lebky tak pěkně, poté co jsem nejprve vyjmul mozek, potom bych mu udělal z jeho bílých krvinek mozek.

Ale pozoruhodné je, že by, dříve než bychom mu udělali z bílých krvinek mozek, musily tyto bílé krvinky napůl zemřít. To je rozdíl mezi bílými krvinkami a mozkovými buňkami. Bílé krvinky jsou plné života. Pohybují se stále v lidské krvi jedna kolem druhé.

Řekl jsem vám, že se v cévách vlní jako krev. Zde vystupují ven. Zde se stávají potom jak jsem to uvedl, labužníky a jdou až k povrchu těla. Všude v těle lezou sem a tam. Podíváte-li se ale na mozek, zde zůstávají tyto buňky, tato tělíska na svém místě. Jsou v klidu. Vystrkují jen své větve a dotýkají se vždy té buňky nejbližší.

Tedy to, co je v krvi jako bílé krvinky a je v plném pohybu, to přichází v mozku do klidu, je vskutku napůl odumřelé.

Neboť vidíte, tato zvířátka lezou sem a tam v moři, ta někdy příliš mnoho sežerou, a když příliš mnoho sežerou, potom se děje toto: Když jedno z nich vystrčí svou paži, svou větev sem a vystrčí tam, přijme zde, přijme tam, příliš mnoho se nažralo a nemůže to snést, tak se rozdělí na dvě, ta dvě zvířátka jsou od sebe, a máme místo jednoho zvířátka dvě. Ono se to rozmnožilo. Tuto schopnost rozmnožovat se mají také naše bílé krvinky. Nějaké stále odumírají a jiné vznikají rozmnožováním.

Tímto způsobem se nemohou rozmnožovat mozkové buňky, které jsem vám zde nakreslil. Naše bílé krvinky jsou v nás plné samostatného života. Mozkové buňky, které se tak navzájem prostupují, ty se tak rozmnožovat nemohou. Z jedné mozkové buňky se nikdy nestanou dvě buňky mozkové. Dostává-li člověk větší mozek, mozek roste, musí do mozku připutovat vždy buňky z ostatního těla. Buňky musí sem vrůstat. Ne že by se v mozku někdy uskutečnilo, že by se mozkové buňky rozmnožovaly. Ty se zde jen hromadí. A během našeho růstu musí sem dovnitř vždy připutovat nové buňky z ostatního těla, abychom, když jsme dospěli, měli svůj mozek dostatečně velký.

Také z toho, že se tyto mozkové buňky nemohou rozmnožovat, můžete vidět, že jsou polomrtvé. Tyto mozkové buňky jsou stále v umírání, stále umírají. Pozorujeme-li to skutečně správně, tak máme v člověku podivuhodný protiklad: Ve své krvi naše buňky plné životnosti v těchto bílých krvinkách, které stále chtějí žít. A ve svém mozku nosí buňky, které vlastně stále chtějí zemřít, které jsou stále na cestě umírání. To je také pravda, člověk je svým mozkem stále na cestě umírání. Mozek je vlastně stále v nebezpečí zemřít.

Asi jste již slyšeli, nebo jste snad sami zažili - je to pro člověka vždy nepříjemné, když to sám prožívá - že mohou lidé také padnout do mdlob. Jestliže lidé omdlí, dostávají se do takového stavu, jako kdyby upadli. Ztrácejí vědomí. Lidé ztrácejí vědomí, když upadnou do mdlob. Co se zde vlastně v člověku stalo, když takto ztratí vědomí? Budete také vědět, že například lidé, kteří jsou velmi bledí, jako například takové dívky, které jsou bledničkami, nejnanežněji omdlévají. Proč? To je z toho důvodu, protože mají v poměru k červeným krvinkám příliš málo krvinek bílých. Člověk musí mít zcela určitý poměr, jak jsem vám to také podal, mezi krvinkami bílými a červenými, aby mohl být správným způsobem vědomým. Neboť co to znamená, že ztrácíme vědomí? Například ve mdlobách, ale také ve spánku ztrácíme vědomí. To znamená, že činnost bílých krvinek je příliš čilá, je příliš silná. Jsou-li bílé krvinky příliš činné, když má člověk v sobě příliš mnoho života, potom ztrácí vědomí.

Tedy je velmi dobře, že má člověk ve své hlavě buňky, které chtějí stále zemřít, neboť kdyby žily také ještě tyto bílé krvinky v mozku, potom bychom nemohli mít vůbec žádné vědomí, potom bychom byli stále spícími bytostmi. Stále bychom spali.

A tážeme-li se: Proč rostliny stále spí? Rostliny spí neustále z toho důvodu, protože nemají takové živé bytůstky, protože nemají vlastně vůbec krev, protože nemají tento život, který je zde v našem nitru jako samostatný život.

Chceme-li srovnávat náš mozek s něčím venku v přírodě, tak musíme srovnávat náš mozek opět s rostlinami. Mozek, ten udržuje v podstatě neustále náš vlastní život, a tím vytváří právě vědomí.

Tedy dostáváme pro mozek zcela rozporný pojem. Rostliny nedostávají žádné vědomí, člověk vědomí dostává. To je něco, co musíme ještě teprve vysvětlit dlouhými výklady a chceme se nyní vydat na cestu, abychom to mohli vysvětlit.

Každou noc přece ztrácíme vědomí, když spíme. Zde se musí tedy díť s naším tělem něco, co se nyní musíme naučit chápat. Co se zde potom děje v našem těle?

Ano, hleďte, kdyby bylo vše v našem těle právě takové při psaní jako při bdění, tak bychom právě nespali. Při psaní, zde začínají naše mozkové buňky trochu více žít, než jak žijí při bdění. Stávají se tedy podobnějšími těm buňkám, které v nás mají vlastní život. Takže si můžeme představit: Když bdíme, tak jsou tyto mozkové buňky zcela klidné, když ale spíme, zde sice nemohou tyto mozkové buňky příliš ze svého místa, protože jsou již lokalizovány, protože jsou zvenčí pevně drženy, nemohou se dobře pohybovat, nemohou dobře sem tam plavat, protože by ihned narážely na něco jiného, ale dostávají jaksi vůli hýbat se. Mozek se stává vnitřně neklidným. Tím přicházíme do bezvědomého stavu, že se mozek stává vnitřně neklidným.

Nyní musíme říci: Odkud se vlastně v člověku bere myšlení? To znamená, jak pak to přijde, že můžeme do sebe přijímat síly z celého dalekého vesmíru?

Svémi orgány výživy můžeme přijímat s látkami jen síly pozemské. Svými orgány dýchacími můžeme přijímat jen vzduch, totiž kyslík. Že můžeme přijímat síly z celého širého světa nad hlavou, k tomu je nutné, aby se hlava stala uvnitř velmi klidnou, aby se tedy mozek uklidnil. Když ale spíme, začíná se mozek stávat čilým, potom přijímáme méně oněch sil, které jsou venku v širém vesmíru, ale zde padáme do bezvědomí.

Ale nyní je děj takovýto: Když se koná na dvou místech nějaká práce, řekněme, zde koná nějakou práci pět dělníků, a tam dva dělníci. Potom dají dohromady tyto práce a každá parta dělá část té práce. Předpokládejme ale, že se jednou ukáže nutnost, aby se práce zde poněkud zastavila, protože je vyrobeno příliš mnoho částí jednoho druhu a tam je vyrobeno příliš málo. Co se potom udělá? Zde poprosíme jednoho z těch pěti dělníků, aby přešel k těm dvěma dělníkům. Máme nyní tam tři dělníky a z těch pěti jsou zde čtyři. Přeložíme práci z jedné strany na druhou, nechceme-li nic rozmnožovat. A člověk má jen zcela určité množství sil. Ty musí rozdělit. Když se tedy ve spánku stává mozek čilejším, více pracuje, tak se to totiž musí brát z ostatního těla, tato práce, ta se musí tedy získat. A odkud pak že se bere? Ta se právě

bere potom z části bílých krvinek. Část bílých krvinek začíná žít v noci méně než ve dne. Mozek žije více. Část bílých krvinek žije méně. To je vyrovnání.

Nyní jsem vám řekl: Tím, že mozek poněkud zastavuje život, zklidňuje se, začíná člověk myslet. Když se tedy tyto bílé krvinky uklidňují, uklidňují se v noci, potom by musel nyní začít myslet všude tam, kde se bílé krvinky uklidňují. Zde by musel nyní začít myslet svým tělem.

Když se nyní tážeme: Myslí snad člověk v noci svým tělem? - To je choulostivá otázka, že ano, zda snad člověk myslí v noci svým tělem! Nu, on o tom nic neví. Člověk může zprvu jen říci, že o tom nic neví. Ale že o něčem nic nevím, to ještě přece není žádným důkazem, že to zde není, jinak by zde muselo nebýt vše to, co lidé ještě neviděli. Ze tedy o něčem nic nevím, to není žádným důkazem, že to zde není. Lidské tělo by mohlo vskutku v noci myslet, a člověk o tom jednoduše nic neví, a domnívá se proto, že tělo nemyslí.

Nu musíme zkoumat, zda snad má člověk přece náznaky toho, že v noci myslí, ale tak jak myslí ve dne hlavou, začíná v noci myslet játry a žaludkem a jinými orgány, dokonce snad myslí střevy.

Máme pro to jisté náznaky. Každý člověk má náznaky, že tomu tak je. Neboť představte si, jak to přijde, že zde něco je, a my přece o tom nic nevíme. Pomyslete, že stojíte zde, mluvím k vám, a obracím svou pozornost k vám, to znamená, že nevidím potom to, co je za mnou.

Zde se může přihodit něco kuriózního. Mohu být například zvyklý posadit se často zde mezi řečí na židli. Nyní věnuji pozornost vám a během té doby si někdo tu židli vezme. Já jsem to celé neviděl, ale stalo se to přece, a zpozoruji následky, když si nyní chci sednout! Hledte, ta věc je taková, že nesmíme usuzovat pouze podle toho, co tak obvyčejně víme, nýbrž musíme usuzovat podle toho, co snad můžeme vědět také zcela nepřímým způsobem. Kdybych se byl právě rychle ohlédl, tak bych se pravděpodobně neocítl na podlaze. Kdybych se byl ohlédl, tak bych tomu předešel.

Nyní pozorujme jednu lidské myšlení v těle. Přírodní badatelé ti mají rádi, když mohou mluvit o hranicích lidského poznání. Co tím vlastně míní? Přírodní badatelé míní při tom, co hovoří o hranicích poznání, že zde není to, co ještě neviděli, neviděli mikroskopem nebo dalekohledem nebo vůbec, že zde není to, co neviděli. Ale s tímto poznáním si lidé právě neustále sedají na zem, protože to není žádným důkazem, že zde něco není, když se to nevidělo. Tak již jednou tomu je.

Nyní si pomyslete, že se to děje tak, že to, co se mi má zvědomit, nemusím myslet, nýbrž musím ještě to myšlení pozorovat. Myšlení by zde mohlo být dějem, který se stále děje, často v hlavě, často v celém těle. Ale když bdím, zde mám oči otevřené. Oči nehledí jen do vnějšku, nýbrž oči vnímají také do nitra. Právě tak když něco ochutnávám, tak neochutnávám jenom to, co je zevně, nýbrž vnímám ještě ve svém nitru, zda jsem například - řekněme - svým celým tělem nemocný, a to, co někdo jiný chutná ještě jako něco sympatického, to se mi oškliví. Tedy nitro stále určuje. Musí zde být také vnitřní vnímání.

Pomyslete nyní, že tak zcela normálně procítáme. Zde se naše mozkové buňky pomalu uklidňují. Přicházejí zcela pomalu do klidu a věc je taková, že se postupně učím používat svých smyslů, tedy používám opět své smysly. Procitnutí nastává zcela příjemně podle životního koloběhu. To může být jeden případ. Ale může být také jiný případ, že nějakou okolností uklidňuji své mozkové buňky příliš rychle. Příliš rychle je uklidňuji.

Ano, zde se nyní děje něco jiného, když je uklidňuji příliš rychle, zde se děje to, že, řekněme, když někdo vede činnost dělníků, o níž jsem řekl, že když je jich zde pět, vezme toho pátého a postaví ho tam na druhou stranu, když to někdo vede, tak to půjde podle okolností velmi hladce. Předpokládejte ale, že ten jeden musí toho jednoho vzít, druhý ho musí zase postavit tam, zde se může celý děj obrátit ve zlé, zejména, když se ti dva hádají, zda to je nebo není správné. Když se nyní v mém mozku mozkové buňky uklidňují příliš rychle,

potom se nemohou tak rychle tyto bílé krvinky, které nyní přišly během spánku do klidu, opět dostat do pohybu. A zde nastane to, že zatímco v mozku jsem již uklidněn, zatímco jsem v mozku tedy již uklidnil celý svůj pohyb, který zde byl ve spánku, zde nebudou chtít zde dole v krvi ty bílé krvinky ještě vstávat. Budou zde chtít ještě poněkud setrvat v klidu. Nechtějí vstávat.

Bylo by to něčím zcela podivuhodným, kdybychom mohli tak beze všeho pozorovat, tyto ještě líné bílé krvinky, které chtějí ještě zůstat ležet v posteli, samozřejmě řečeno obrazně. Zde by byl na ně teprve takový pohled, jak se jinak pohlíží na klidné buňky a pozorovali bychom nejpodivuhodnější myšlenky! Právě v okamžiku, kdy procítáme příliš rychle, pozorovali bychom ty nejpodivuhodnější myšlenky.

To lze jednoduše pochopit, když chápeme celý děj o souvislosti člověka s přírodou. Kdybychom mohli, kdyby tomu nic jiného nebránilo, procitnout rychle, tak bychom mohli pozorovat ve svém těle nejpodivuhodnější myšlenky. Ale to nemůžeme. Proč to nemůžeme? Víte, jelikož mezi těmito ještě línými, ještě spícími bílými krvinkami a mezi tím, čím je můžeme vnímat, což můžeme jenom hlavou, zde probíhá celé dýchání. A zde jsou jen červené krvinky. Probíhá zde dýchání a my musíme pohlížet na tento myšlenkový děj, který se zde v nás odehrává skrze celý proces dýchání.

Pomyslete si, že procítám, tím se můj mozek uklidňuje. Zde dole, zde jsou někde uvnitř bílé krvinky. Ty bych vnímal také ještě jako klidné, a viděl bych zde uvnitř nejkrásnější myšlenky. Ano, nyní je ale mezi tím celý proces dýchání. Je to právě tak, jako když chci na něco pohlížet a hledím na to skrze matné sklo, zde to vidím nezřetelně, zde mi všechno splývá. Tento dýchací proces je jako matné sklo, zde se mi rozplývá celé myšlení, které je zde dole v těle. A co z toho vzniká? Vznikají z toho sny: nezřetelné myšlenky, které vnímám, když se v mém těle příliš rychle uklidňuje činnost mozku.

A opět při usínání, mám-li nějakou nepravidelnost, když se tedy mozek při usínání dostává příliš pomalu do čilosti, potom nastává takový děj, že tím, že se mozek dostává příliš pomalu do čilosti, tedy má ještě schopnost něco vnímat - potom mohu při usínání pozorovat opět myšlenky, které zde dole již začíná během spánku.

A tak se děje to, že člověk vlastně vnímá to, co celou noc nepozoruje, při procítání a usínání jako sny, neboť sny vnímáme vlastně teprve v momentě procítání. Ze vnímáme sny teprve v okamžiku procítání, to si můžete velmi snadno ozřejmit tím, že se jednou na nějaký sen pořádně podíváte.

Předpokládejte, že spím a vedle mé postele stojí židle. Nyní mohu snít toto: Jsem studentem a potkám někde jiného studenta, kterému řeknu nějaké hrubé slovo. Druhý student, ten musí na to reagovat - říká se tomu „comment“ - ten musí potom reagovat na toto hrubé slovo a dochází až k tomu, že mě vyzve na souboj. Může to být často úplná malichernost, tak se musí studenti vyzývat na souboj.

Zde nyní probíhá ve snu vše tak, že se vybírají sekundanti atd.. Zde se jde ve snu ven do lesa a venku se setkáváme a začínáme se střílet. První střílí. Slyším ještě ve snu výstřel. Ale převrátil jsem pouze svou paži židli u postele. To byl ten výstřel!

Ano kdybych nebyl židli převrátil, potom bych ten celý sen vůbec nesnil, potom by zde sen nebyl. Ze se tedy sen stal zrovna takovým obrazem, to se stalo teprve v okamžiku procitnutí, neboť mě teprve probudila převrácená židle. V tomto jediném okamžiku procitnutí vznikl ten obraz, stalo se nezřetelným, co se zde ve mně děje.

Z toho můžete vidět, že se to, co je ve snu obrazné, vytváří teprve v jediném okamžiku, v němž procítám, právě tak, jako při usínání se musí v jediném okamžiku vytvořit to, co je ve snu obrazné.

Ale když se takové obrazy tvoří, a já mohu těmito obrazy opět něco vnímat, tak zde musí být k tomu právě myšlenky.

K čemu zde dospíváme? Dospíváme k tomu, že poněkud chápeme spaní a bdění. Ptejme se tedy: Jak je tomu nyní ve spánku? Ve spánku je náš mozek více v činnosti než při bdění, při bdění se náš mozek uklidňuje.

Ano, kdybychom mohli říci, že se náš mozek stává při bdění činnějším, potom bychom mohli být, vidíte, materialisty, neboť potom by znamenala tato fyzická činnost mozku myšlení. Ale jsme-li rozumnými lidmi, nemůžeme vůbec říci, že mozek je při bdění čilejším než ve spánku. Mozek se musí právě při bdění uklidnit. Tedy tělesná činnost nám vůbec nemůže dát myšlení. Kdyby nám dávala tělesná činnost myšlení, tak by muselo toto myšlení spočívat v silnější tělesné činnosti než nemyšlení. Ale nemyšlení spočívá v silnější tělesné činnosti. Tedy můžeme říci: Máme plíce, plíce by byly líné, kdyby do nich nepřicházel zevní kyslík a neuváděl je do činnosti. Tak se ale stává můj mozek líným ve dne, zde musí také přicházet pro mozek něco zevnitř, co mozek uvádí do činnosti. Ale tak musíme uznat, že ve světě, rovněž tak jako kyslík uvádí plíce do pohybu nebo do činnosti, za dne je mozek přiváděn k myšlení něčím, co není v těle samotném, co k tělu samotnému nenáleží. Musíme se tedy tázat: Pěstujeme-li správně přírodní vědu, potom jsme vedeni k tomu, abychom předpokládali něco, co není tělesné, co je duševní. Vidíme, že to zde je. Vidíme to jaksi při pocitnutí vplývat do člověka, neboť z těla nemůže přicházet to, co je myšlením. Kdyby to přicházelo z těla, tak bychom museli myslet lépe právě v noci. Museli bychom ulehnout a usnout, potom by v našem mozku vzházelo myšlení. Ale to neděláme. Tedy vidíme jaksi vplývat do člověka to, co je naši duševní a duchovní bytostnou podstatou.

Takže můžeme říci: Přírodní věda udělala přece v novější době velké pokroky, ale poznala jen to, co vlastně není způsobilé k životu, není způsobilé k myšlení, zatímco nepochopila život samotný a myšlení pochopila ještě méně. A tak jsme přivedeni, když správně pěstujeme přírodní vědu, ne nějakou pověru, ale touto správnou přírodní vědou jsme přivedeni k tomu, abychom řekli: Právě tak, jako musí k dýchání existovat kyslík, musí existovat k myšlení nějaké duchovno.

O tom příště, neboť se to nedá tak jednoduše rozhodnout. V mnoha z vás bude ještě mnoho různých námitek proti tomu, co jsem řekl. Ale musí být zcela jasně řečeno, že ten, kdo právě tak nemluví, si jednoduše neuvědomuje celý děj v člověku. Tedy jde o to šířit nikoli nějakou pověru, ale zjednat si v tomto zcela jasno. To je to, na čem záleží.